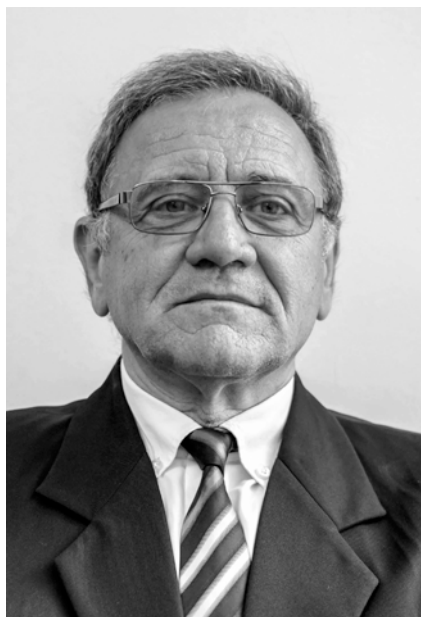

A petróleumlámpától az egyetemi katedráig

Beszélgetés dr. Busics Györggyel

Ha kimagasló nemzeti személyiségekre gondolunk, többnyire a közéletben, a humán tudományokban, a művészetekben jeleskedett/jeleskedő emberek jutnak eszünkbe. Pedig szép számmal tevékenykednek közöttünk természettudósok, mérnökök, a műszaki felsőoktatásban oktatók, akik szintén nem felejtették el a kibocsátó közösségüket, vállalják nemzeti kötelességüket. Egy ilyen tiszteletre méltó ember: **dr. Busics György** címzetes egyetemi tanár is, akivel tankörtársak voltunk az egyetemen, így tegeződve folyik a beszélgetés.

– Kedves Tanár úr! Közismertek a nyugat-magyarországi horvát gyökereid. Hol és hogyan töltötted a gyermekkorodat?

– Horvátzsidányban, egy osztrák határhoz közeli Vas megyei faluban, ötgyermekes szerető családban nőttem fel. Szüleim egyszerű emberek voltak, s mivel a körülményeik miatt nem tanulhattak, így fő vágyuk az volt, hogy mi mind az öten továbbtanuljunk. Sokat áldoztak ezért.

Felső tagozatos koromban minden nyáron a kőszegi erdészetnél dolgoztam. Egy zsidányi asszonybrigáddal sarlóztunk, de kézzel is arattunk. A keresetemből vehettem egy Pajtás fényképezőgépet, mert szerettem fotózni. Így lett családi fényképalbumunk, amit utólag mindenki szívesen lapozgat. 1966-ban is fotóztam már, a kilencvenhárom évesen elhunyt dédnagyanyám, *Pávetich Katalin* temetésén. Neki tizenhat (!) gyermeke volt, a zsidányi kocsmá hátsó végében lakott, nagyapámmal vittünk esténként vacsorát neki.

Anyanyelvem gradistyei horvát, ami nem egyezik a mai irodalmi horváttal, ám a határ két oldalán nemcsak beszéljük, hanem könyvek és újságok is jelennek meg nyelvjárásunkban. Az iskolában azonban nem ezt, hanem heti két órában az akkori hivatalos szerbhorvát nyelvet tanultuk, ami nehéz volt, de *Brigovich Lajos* művésztanár úr inkább népdalszövegeket diktált le és népdalokat énekeltünk az órán. Ma is fülemben csengenek ezek, és két éve örömmel hallgattam a Röpülj páva! népdalvetélkedőben a három zsidányi *Kumánovich* testvért, akik ugyanilyen dalokat énekeltek.

Az úgynevezett gradistyei horvátok (a Gradistye – Várvidék – Burgenland – ugyanannak a szónak a különböző nyelveken való megjelenítése) a törökök elől menekülve mintegy ötszáz éve telepedtek meg ezen a vidéken. Ma nagyobb részük Ausztriában, kisebb részük Nyugat-Magyarországon és Szlovákiában él. Néhány falut ugyanis Pozsony alatt a második világháború után csatoltak el velük Magyarországtól.

– Hol végezted a középiskolát?

– 1967-ben négy helyen indult az országban földmérési szakközépiskolai osztály. Azért jelentkeztem ezek egyikébe Szombathelyen, mert a matematika és rajz volt kívánalom, s nekem mindkettő jól ment. Szerettem az ottani fiúkollégiumi létet is, bár szigorú volt a napirend. Egy idő után a kollégiumi bizottság kulturális felelőse lettem. Az iskolában különösen kedveltem osztályfőnökünket, *Szentidai József* magyar-latin-orsz szakos tanárt, mert igazi pedagógus volt, ő is szeretett minket, kiváló magyarázókat tartott. Nemcsak az osztálykirándulásokat szervezte, de vasárnaponként túrázni és tájékoztató futóversenyekre is vitt minket. Egyik osztálytársam a tanár úr háborúból maradt katonai topográfiai térképéről lefotózta a pályarészt, s ez volt a tájfutó térképünk.

Minden nyáron egy hónapos szakmai gyakorlaton voltunk, segítőkész, idősebb kollégák mentorálásával. 1968-ban Hosszúpereszteg tér-

képfelújításában, a következő nyáron a százhalombattai kőolajfinomító felmérésében, majd a szeged-algyői olajmező geodéziai munkáiban vehettem részt. Ezen túl is dolgoztam nyaranta szakmai vállalatnál, például Kőszeg és Csepreg kataszteri felmérésénél, ötforintos órabérért...

– *A felsőoktatásba lakóhelyedtől még távolabb, a fővárosban kapcsolódtál be. Mire és kikre emlékszel szívesen azokból az évekből?*

– Kiváló tanáraink voltak: *Rózsa Pál* és *Mikolás Miklós* matematikaprofesszorok előadásai folytatásos regényként hatottak, mindig élvezetesebbek és érthetőbbek voltak. Emlékszem *Rózsa Pál* zárthelyidolgozat-felkészítőjére is a Vásárhelyi Kollégiumban, amit azért tartott, hogy a másnapi első matematika zh-t sikerüljön jól megírni. A szombat délutánok, vasárnapok sokszor a rajzolással, számításokkal teltek el, de jutott idő az R Klubra – az egyetem közművelődési központjában tartott programokra – és színházra is.

Másodéves korunkban indult el a számítástechnika oktatása: a geodéziai gépszámítás tárgyat négy évfolyam tanulta egyszerre. Ez abból állt, hogy Algol programokat kellett lyukszalagra írni, beadni egy dobozban. A lyukszalag lefuttatása után leporellón kaptuk az eredményt: többnyire azt, hogy szintaktikai hibát vétettünk és így nem futott le a program.

Felidéződik bennem egy igazi kuriózum, a tankörolimpia, amit éppen Te (*Székely András Bertalan*, a mostani interjú készítője) szerveztél meg a legkülönfélébb versenyszámokban a kollégiumi szobák (és a városiak) négyfős csapatai számára. Vízilabdában, a TF uszodában én is csapattag voltam, noha éppen akkor tanultam meg úszni. Emlékezetes maradt a moszkvai orosz nyelvtanfolyam is, amire száz műegyetemista utazott vonattal. 1975-ben két tankörtársammal egy hónapon át napi hatórás orosz nyelvi képzésen vehettünk részt, amit máig hasznosítunk a szakmai és gyakorlati életünkben.

A kollégiumban az akkori negyedévesek alapították a Földmérő Köröt (*Ádám József* például, aki ma Széchenyi-díjas akadémikus). Később ennek én lettem a titkára, így szervezhettem esti szakmai előadásokat, személyesen hívtam meg például *Homoródi, Detrekői* és *Hazay* professzor urat (a BME korábbi rektorát, aki hetvenöt évesen még tanított minket). Erről a szakmai közéleti szerepről, 1975-ben lemondtam, mert megnősültem. Egy tankörtársamat vettem el, az egyik lányt a kettő közül; 1976-ban megszületett *Gyuri* fiunk.

A Felsőgeodézia Tanszéken akkor még mechanikus számológépekkel kellett a bonyolult számításokat elvégezni, ezeket a gyakorlatra a tanszéki mechanikus *Radványi Balázs* adta ki (közben végezve a levelező tagozatot). Megtudtuk, hogy ő a Kalácska Együttes tagja; elmentem egy, az Egyetemi Színpadon tartott koncertjükre, aztán több másikra is. Azóta is kedvelem a megzenésített verseiket, sőt, unokáim is megismerkedtek például a Pelikán lemezükkel. Kétévesen naponta többször is rámutattak a lemezjátszóra és akkor le kellett játszaniuk az összes számot.

– *Hogyan teltek első mérnöki éveid?*

– Amikor egyetemistaként összeházasodtam a feleségemmel, anyagi függetlenségünk biztosítására ösztöndíjszerződést kötöttünk a Kartográfiai Vállalattal. A havi kétszer hétszáz forint két éven át fedezte a költségeink nagy részét. 1977. szeptember 1-jén kezdtünk mindketten dolgozni a vállalat ajkai kirendeltségén. Alბérletben laktunk, de ezt a külszolgálati díj (napi ötven forint) fedezte, mivel veszprémi telephelyre vettek fel. Sok ilyen segítő támogatása volt a Kartográfiai Vállalatnak, amelyet akkor *Hegyi Gyula* és *Domokos György* irányított nagyon humánusan. Szerettünk a kisvárosban élni, a parkokat szépen gondozták, a fiunk bölcsődés volt, feleségem a városi énekkarban énekelt. Akkor indult Ajka városmérése. A munkát érdekesnek találtuk, a főnököt

Busics György 1953-ban született Szombathelyen. Horvátzsidányban nevelkedett, a középiskolát Szombathelyen végezte, majd a Budapesti Műszaki Egyetem Építőmérnöki Karán a földmérő mérnöki szakon 1977-ben szerzett diplomát.

Mérnöki pályáját a Kartográfiai Vállalat ajkai kirendeltségén kezdte. 1981-ben Székesfehérvárra került, ahol a soproni székhelyű Erdészeti és Faipari Egyetem Földmérési és Földrendezői Főiskolai Kara oktatójaként dolgozott. Ma ez az intézmény az Óbudai Egyetem Geoinformatikai Intézete. Végigjárta az oktatói pálya lépcsőfokait: tanszéki mérnök, tanársegéd, adjunktus, egyetemi docens majd címzetes egyetemi tanár lett. 2018-as nyugdíjba vonulásáig a geodéziai hálózatok, a műholdas helymeghatározás és a minőségbiztosítás tantárgyak tárgyfelelős oktatója volt. Több egyetemi tisztséget töltött be, így volt a kar kutatási főigazgató-helyettese, dékánhelyettese, intézetigazgatója. Kutatómunkájában elsősorban a GPS-technika geodéziai alkalmazásával foglalkozott. E témából írta műszaki doktori, majd PhD értekezését is. A Magyar Tudományos Akadémia Geodéziai és Geoinformatikai Tudományos Bizottsága tagja.

Munkáját több kitüntetéssel is elismerték, így Kiváló Dolgozó és Kiváló Oktató címmel, Lázár deák emlékéremmel, Tudományos diákköri munka támogatásért díjjal és Székesfehérvár Önkormányzatának Pro Civitate Díjával. Állami kitüntetései: Fasching Antal-díj (2010), Magyar Érdemrend Lovagkeresztje (2014).

Nős, felesége szintén földmérő mérnök, három gyermekük és hét unokájuk van.

pedig jónak. Váltakozva utaztunk kéthavonta az én szüleimhez vagy feleségem szüleihez. *Anna* lányunk 1980-ban Ajkán született. Az év májusában költöztünk Fehérvárra a feleségem szüleihez, mert itt volt beadott lakáskérvényünk, amiből végül 1981 novemberében lett egy Sziget utcai OTP panellakás.

Munkahelyet kellett keresnem Fehérváron; a „GEO” főiskolát – a soproni Erdészeti és Faipari Egyetem Földmérési és Földrendezői Főiskolai Karát – választottam. 1981. április 8-án kezdtem a Pirosalma utcában dolgozni, ahol aztán a tanszéki mérnöktől az egyetemi docensi kinevezésig végigjártam a ranglétrát. Voltaképpen a felsőfokú szakmai oktatás és kutatás lett közel négy évtizedig a fő tevékenységem.

– *Az oktatói lét milyen emlékeit, tapasztalatait említenéd leginkább?*

– A fehérvári főiskolai szintű földmérőmérnök-képzés egyedüli volt az országban, az első évfolyamra hatvanan kerültek be, négy csoportban oktattuk őket. A kis létszám családias hangulatot, kiváló tanár-diák viszonyt jelentett, az egyediség pedig ugyanakkor olyan szakmai kihívást is, aminek a technológiai forradalom korában nem volt könnyű megfelelni. Több példát is említhetnék erre, elsőként a számítástechnika, az informatika fejlődését. Át kellett térni a tekerős számológépekről a zsebszámológépekre; utóbbiakhoz kis programokat írtunk a klasszikus geodéziai számítások segítésére. 1981-ben kapta a főiskola az első (VDT) számítógépet, egész nyáron ezt programoztam, mert itt már nem lyukszalagra, hanem lemezre kellett dolgozni s rögtön látszott az eredmény. *Csepregi Szabolcs* kollégámmal, szobatársammal közös programot írtunk vízszintes geodéziai hálózat kiegyenlítésére, amiről több szakcikkünk is megjelent.

A geodéták fő mérőműszere korábban a teodolit volt, a '70-es években megjelentek a távmérők, majd a geodéziai mérőállomás, ami ma már robotként is üzemel. Ezt a fejlődést eszközbeszerzéssel és az oktatás megújításával követni nem volt egyszerű feladat. 1990-ben jelentek meg hazánkban az első geodéziai GPS-vevők. Mi még nem rendelkeztünk ilyennel, ezért a Földmérési és Távérzékelési Intézetben, Pencen dolgozó kollégák segítségével szerveztünk bemutatót, amelynek egyik célja az iszkai alapvonal meghatározása volt. Egyórás GPS-mérésből centiméterre pontosan megkaptuk az alapvonal hosszát. Ekkortól lettem „GPS-hívő”, majd a hazai GPS-korszak tevékeny résztvevője. Az első hazai GPS-jegyzet részt 1993-ban írtam, később közös könyveink, cikkeink jelentek meg a ma már mindenki által ismert témában.

Sok kiváló kollégám segített a pályámon, közülük *Kádár Istvánt* említeném, aki zseniális kutató, tudós elme volt, az informatikai forradalom előhírnöke a szakmánkban, 2021-ben halt meg, kilencvennégy évesen. Szobája ajtajára több idézetet ragasztott ki, az egyik szövegét jól megjegyeztem: „A számítástechnika célja nem számok, hanem betekintés”. Ez a mondat mai, informatikával átszőtt életünkben még inkább időszerű, és mély tartalmakat, komoly gyakorlati következményeket hordoz. Az idézett mondatot saját oktatási tevékenységemre is lefordítottam: *Az oktatás célja nem az oktatás és ismeretközlés önmagában, hanem a motiválás, az ösztönzés, a kedvcsinálás, a téma megszerettetése, a sikerélmény elősegítése.* Az oktatás-nevelés folyamatában ezeket előbbre valónak tartom. Így jutottam el az egyéni odafigyelés, a tehetséggondozás fontosságához. Tudatosan törekedtem a tudományos diákköri munka ösztönzésére, a TDK dolgozatokkal kapcsolatos konzultálásokra, 2010-től a Mikoviny Szakkollégium segítésére. A TDK-val kapcsolatban hadd említsem meg egyik utolsó, kedves témámat. Ennek az a lényege, hogy ha középkori körtemplomok alaprajzát szabatos geodéziai módszerekkel felmérjük, akkor abból vissza tudjuk állítani a középkori hossz mértéket. Ez azért érdekes, mert az egykori etalon, a királyi öl, amelyet egyébként Fehérváron őriztek, elveszett, nincs meg, mégis rekonstruálható. Erről nemcsak diákköri dolgozatok születtek,

Tanítványával, Tóth Sándorral
a nagytótlaki körtemplom előtt

hanem egy tanítványommal közös könyv is, amely a Magyar Elektronikus Könyvtárban (www.mek.oszk.hu) bárki számára elérhető.

Azokkal a hallgatókkal, akiknek a konzulense voltam, már csak a hosszabb együtt töltött idő miatt is, baráti, kollegiális kapcsolat alakult ki, ami sokakkal ma is tart. Igazán büszke vagyok rájuk, mert a szakma számos területén jól teljesítenek.

– *Úgy tudom, Fehérváron is él a selmeci diákhagyomány...*

– Igen, él, mert éltetik, mindig vannak olyan hallgatók, akik azt a szép szokást tovább viszik. Ami a történetet illeti: ismeretes, hogy a trianoni békediktátum következtében a selmeci bányászati és Erdészeti Akadémia Sopronban folytatta munkáját, később a kohászok és bányászok oktatása Miskolcra került. A soproni egyetemnek Székesfehérváron alakult főiskolai kara, a miskolcinak pedig Dunaújvárosban – így ma négy magyar város tekinthető a selmeci bányászati hagyomány örökösének. Az elsősorban a szolidaritásról, egymás segítségéről, az igazi barátságról szóló – a Fejér Megyei Értéktárba is bekerült – selmeci-székesfehérvári diákhagyományok lényegi eleme a balek-firma kapcsolat. Az, hogy az idősebb, tapasztaltabb mindenben segíti a kezdőt, aminek része az ugratás és humor is. Az ismert bon mot szerint a hagyományt nem ápoljuk és őrizzük, mert „*a hagyomány nem beteg, hogy ápolni kellene, és nem szokik meg, hogy őrizni kellene*”. Valóban, a hallgatóink ma is élnek, éltetik ezt a szokásrendet, s ők maguk örökítik át teljesen önállóan és jókedvvel. E téren sok fehérvári eredetű megújító kezdeményezés is született. Ilyen volt például a selmeci diáknapi bevezetése, amelyet 1990-től évente megrendeznek. 2011-ben hallgatóink a selmeci bányászati régi temetőben megváltottak egy sírhelyet, ahol a GEO-s emlékhely, a nadapi obeliszk mását helyezték el. 2017-ben ugyancsak a nadapi obeliszk másolatát tolták el gyalogosan Sopronba egy kézihajrányon. Mi oktatók azért is büszkéek vagyunk, mert ilyen tettekre kész, kreatív hallgatóink vannak.

1981 novemberében engem is „balekká” avattak a Videoton művelődési házában tartott balekavató szakestélyen. A balekvizsgán, ott a szakesten, az volt a feladatom, mondjam el a tanársegéd szerepét eszperente nyelven. Nehezen feleltem meg, de meglett... Azóta igyekszem javítani ezen a készségemen, több eszperente felszólalásom is volt.

Éppen negyven évvel később, tavaly novemberben magam is keresztapa lehettem, amikor balekká kereszteltek egy, az ELTE-ről jött új munkatársat.

– *Mivel az átlagembernek nem sok fogalma van a geodéziáról, kérlek, villant-sad fel, mit is takar ez a mérnöki szakma?*

– A földmérést az ókori Egyiptomban is művelték, mert a Nílus áradása után ki kellett tűzni a földbirtokokat. A mai kornak is megvannak a geodéziai, térképészeti feladatai: az ingatlannyilvántartás (és számos más nyilvántartás) térképi alapjainak biztosítása, térinformatikai rendszerek kiépítése (ahol a helyhez kötött információk alapvető szerepe van), a mérnökgeodéziai feladatok például. Gondoljunk a Duna-hidakra, a metróra, az autópályákra és autóutakra, a Magyar Zene Házára vagy a Puskás Arénára. Ezeknél rendszerint a tervezők nevét említik, a kivitelezőket dicsérik meg az átadásnál, s nemigen vesznek tudomást a geodétákról, pedig nélkülük nem épült volna meg a tervnek megfelelő létesítmény. A geodéta – Kádár István kollégám szavaiival – a *hely felelőse*, másként fogalmazva: a geometriai rend biztosítója. A geodéta *bemér*: megmondja, mi hol van, vagy *kitűz*, azaz a tervező megálmodta sarokpontokat a terepen megjelöli, esetleg *mozgásvizsgálatot* végez (ami például nagyon fontos lett volna a vörösiszap katasztrófa elhárításánál). Úgy érzem, szakmánk elismertsége, egyáltalán: ismertsége nem megfelelő, sem a társ-szakmák közt, sem a közvéleményben. Amikor még egyetemista koromban a metróépítésnél dolgoztam, talán

Fehérvár polgármesterével
a Pro Civitate Díj átadásakor

ott tapasztaltam a megfelelő elismertséget: ha a geodéta nem ad megfelelő irányt a fúrópajzsnak, nem sikerül a lyukasztás. Mellesleg: szép emlékem 1975-ből, amikor egy szombat reggelen ott lehettem a Kálvin téren, és az akkori Felszabadulás térről indított fúrópajzs beérkezett az állomás-térbe – mindössze öt centis lyukasztási hibával.

A szakma múltjának tisztelétét, a szakmai emlékek fenntartását is szívügyemnek érzem, amire három példát is sorolnék. A már említett nadapi obeliszk például egy védmű a Fejér megyei településen, ami az egykori kőbánya felszíni sziklakibúvását hivatott megvédeni az időjárástól és vandalizmustól. De miért is fontos ez a sziklafelület? Mert ez testesíti meg fizikailag a magassági alapszintet (az úgynevezett *ősjegyet*), amihez minden tengerszint feletti magasságot viszonyítunk Magyarországon. Szakmailag ezt szintezési főalappontnak nevezik. 2013 májusában ezeket a nadapi főalappontokat (mert kettő is van) sikerült felújítani, többnyelvű tájékoztató táblával ellátni. Kis könyvecskét is írtam erről, ami a MEK-ből ugyancsak letölthető.

2013 novemberében utcát neveztünk el *Joó Istvánról*, egykori főigazgatónról, a szakma tekintélyes minisztériumi vezetőjéről, és emléktáblát avattunk szülőhelyén, a Vas megyei Egyházashollóson. Horvátzsidány és Kőszeg között, az erdőben van a Péruska Mária zarándokhely, ahol *Dumovits* István plébános úr kezdeményezésére szoborpark is létesült, az egyes szakmák védőszentjeit megjelenítve. 2016-tól a földmérők és építészek védőszentjének, Szent Tamásnak is áll itt szobra. Mindhárom eseményen volt tanítványunk, *V. Németh Zsolt* országgyűlési képviselő – jelenleg a kiemelt nemzeti értékekért felelős miniszteri biztos – mondott szép köszöntőt és sokan mások segítettek, legfőképp a szakmabeli *Imre* öcsém.

– *Térjünk vissza a gyökerekhez! Kérlek, mesélj még a kibocsátó családról, a gyerekkorról*

– Az ötgyerekes család az ötvenes években is kivételesnek számított, a falunkban is csak egy cigány famíliában élt ennyi gyerek. Szerető édesanyánk volt otthon velünk, aki később postásként, mozipénztárosként, a kőszegi Kulacsban mosónőként, majd egy ugyancsak ottani szövetkezetben papucskészítőként dolgozott. 1958-ban, amikor már három gyerek szaladgált és nem fért el a család a nagyszülői házban, apám építkezni kezdett a tőlük kapott telken (a pajta mögött, a kertek alján). Kölcsön nélkül azonban csupán a legszükségesebbre futotta. Így csak egy szoba készült el (itt aludtunk később heten, amikor '59-ben és '61-ben még két testvérem született). Emlékszem a földes konyhára, és kezdetben a villany hiányára, mert nem volt pénzünk két oszlopra, amit saját erőből kellett volna felállítani. 1959-ben kezdtem az általános iskolát, petróleumlámpa mellett. Nekem sem, meg testvéreimnek sem volt gondja a tanulással, még ha a leckét mondjuk a konyhaasztalnál, a többiek zaja mellett kellett megoldanunk. Mind az öten tudtuk, hogy nekünk a saját erőnkől, önállóan, szorgalommal kell elérnünk azt, amit akarunk.

Édesapánk kétévesen félárva lett, mostohája nem kedvelte, kilencévesen Stájerországba küldték tehenet őrizni, így csak három elemi osztályt végzett. Volt fuvaros Bécsben, katona a második világháborúban, majd orosz hadifogoly, aztán földműves, építőmunkás, kútásó, szeszfőzdés. A leghosszabb ideig bolt- és italtoltvezetőként dolgozott a szomszédos, tőlünk három kilométerre fekvő Ólmodon. (Ez a kétszáz fős határ menti falu Trianon után Magyarországhoz szavazta magát vissza, így egyike a leghűségesebb falvaknak.) A vegyesbolt az egykori vendéglős, *Fehér Alajos* házában első szobájában volt, amit államosítottak (a lakásba nyíló ajtó persze mindig zárva volt). Nemrég tudtam meg egy rádióműsorból, hogy Alajos bácsi volt a népszavazás egyik fő motorja.

A zsidányi templomban

A nyári szünetben naponta kerékpárral vittem apámnak ebédet Zsidányból Ólmodra, majd én is beálltam a boltba, délután meg a kocsmába eladónak. Amikor az ebéddel bicikliztem, ötven-száz méterre vezetett utam az államhatártól, láttam az osztrák falvak templomtornyait, de elfogadtam, hogy én oda soha nem mehetek. 1989-ben aztán már mentem a családommal (mint sokan mások, az úgynevezett Gorenje-korszakban). Trabanttal, útlevéllal. Most is felidéződik bennem néhány emlékfoszlány. A Zsidánnyal szomszédos faluba is ellátogattunk; magyar neve Répcesarud, régiesen Fraknó, németül Frankenau, horvátul Frákánává. Itt született a gradistyei horvátság híres pap-költője, *Mersich Máté*, akinek megnéztük a szobrát. Felkerestük a horvátok lakta Alsópulya temetőjét, ahol az maradt meg bennem, hogy a horvát, magyar és német nevek (vezetéknevek és keresztnévek), valamint a sírfeliratok nyelve teljes mértékben keveredett. Fóliázó gépet vettünk Felsőpulyán s ott az üzlet előtt arra lettem figyelmes, hogy két helyi gazda magyarul beszélget egymással, ami furcsának tűnt – de hát az eredetileg magyar kisváros volt, miért lenne ez különös, ha Ausztriában járunk is...

1968-ban, amikor nyolcadikos voltam, épült meg az a műszaki zár, amit „vasfüggönynek” neveztek, s ami kb. két kilométerre haladt az államhatártól, hogy ne lehessen egyszerűen átszökni. (Ezt a határzárát bontották le 1989-ben, aminek egy darabját az amerikai elnök is megkapta. Később írtam egy szakkikket a GPS-es államhatármérésről, ezt is megemlítve). 1968-tól a zsidányiak is csak külön engedéllyel mehetek Ólmodra, ha például ott volt földjük, szőlőjük a két határ között. Nekem egyetemista koromban nem volt ilyen engedélyem, így egyszer a nagynéném kijárta az őrsparancsnoknál, hogy a krumpliszedésre átmehessek a műszaki záron. Volt viszont egy pecsét a személyimben, ami a határ menti lakcímet jelezte, így a Szombathely felé tartó vonaton a határőrök nem kérdeztek semmit az úti célomról. A velem egykorúak még emlékezhetnek erre a jelenségre.

– *A testvéreid milyen hivatást választottak? Van-e kötődésük a horvátságához?*

– *Imre* három és fél évvel fiatalabb nálam, ugyanabba a szakközépiskolába járt Szombathelyen, mint jómagam, aztán Moszkvában végzett egy különleges szakon, légifotó-geodézián. Ő is Kartográfiai Vállalatnál kezdett, légiháromszögeléssel foglalkozott, majd Pencre került, a Földmérési és Távérzékelési Intézet (FÖMI) obszervatóriumába, ahol a GPS-technika bevezetésében vett részt. Később a FÖMI-ben megbízták az államhatárügyi osztály vezetésével, ami nyugdíjas koráig tartott. Itt komoly szerepe jutott az anyanyelvének, illetve orosz nyelvismeretének. A 90-es években ugyanis őt új „szomszédunk” lett, akikkel újra meg kellett erősíteni a határegyezményeket, az államhatárral kapcsolatban pedig mindig vannak időszerű megoldandó kérdések, amiket félévente műszaki szakértői értekezleteken vitatnak meg. Imre öcsém a szlovákokkal, ukránokkal, szerbekkel, szlovénekkal, horvátokkal közvetlenül tudott tárgyalni, ami a személyes bizalmat is erősítette.

Teréz húgom óvónő lett, de később elvégezte Szombathelyen a tanárképzőt, mégpedig horvát szakon, így horvát nyelvet tanított Horvátzsidányban. Amikor sajnálatosan megszűnt a zsidányi felső tagozat, Felsőpulyán talált munkát egy óvodában, ahol magyar nyelvű foglalkozásokat vezetett. Ugyanakkor Alsópulyán az általános iskolában délutánonként a gradistyei horvát nyelvű napköziben is alkalmazták. Később is tartott magyar, illetve horvát nyelvtanfolyamot osztrák felnőtteknek.

Bernát öcsém ezermester, mindenhez ért. Amióta a termelészövetkezet megszűnt, Ausztriában vállal alkalmi munkákat. Nincs gondja a nyelvvel, mert a közeli osztrák falvakban ugyanazt a gradistyei horvátot beszélnek, mint otthon. A kérdéssel összefüggő, érdekes esetet mesélt nekem egyszer, amikor egy százéves őrvidéki bácsival, egykori

Szent Tamás szobra a Péruska Máriánál

Öt testvér nagynénikkel
és Dumovits István plébánossal

vendéglőssel került kapcsolatba. A bácsi németül, magyarul és horvátul egyformán jól beszélt és mindhárom nyelven diktálta visszaemlékezéseit.

Hilda húgom Szegeden végzett matematika-földrajz szakos tanárként, ott is kezdett, de 1990-ben családjával hazaköltözött Horvátzsidányba. Közel egy évtizedig tanított az egykori általános iskolájában, hat éven át igazgató volt. A peresznyei tagintézményben horvát nyelvet is tanított. 1999-ben került Szombathelyre, szintén az egykori középiskolájába. Ez az iskola jelenleg a premontrei rend gimnáziuma, ahol húgom az első időben igazgatóhelyettesként dolgozott, majd 2007-től első számú vezetőként látja el feladatait. Sokirányú oktatói, vezetői munkája mellett gondja volt arra, hogy a gimnáziumban választható tárgyként a horvát nyelvet is oktassák olyan diákok számára, akik a környék horvát nemzetiségi falvaiból kerülnek a Premontreibe. Horvátból érettségizni is lehet náluk. Korábban Teri húgommal együtt ő is tanított horvát nyelvet Ausztriában, délutáni iskolai foglalkozásokon.

– *Mesélnél a gyermekeidről is?*

– Mindhárman egyetemet végeztek: *Gyuri* fiunk építészmérnök, *Anna* lányunk közgazdász, *Kata* lányunk bölcsész. Mindegyiknek nagyon rendes házastársa van, és nagy örömünkre az iménti sorrendben három-kettő-kettő unokánk is született tőlük. Mindannyian itt Fehérváron, a közelünkben laknak. A családalapítás kezdetén mindhárom család néhány évre (no, csak egy-kettőre) hozzánk költözött. Egy eddig ismeretlen örömforrást ismertünk meg így együtt lakva. Nap mint nap közelről láthattuk, ahogy a kis unokák értelme nyiladozik, ahogy megtanulnak járni, beszélni. Tavaly ősszel három unokánk kezdte az első osztályt a Hétvezér iskolában (mindhárman fél éven belül születtek). Minap értük mentem és kísértem őket hozzánk (hét perc az út gyalog) és előbb a kislány táskáját segítettem vinni, aztán a két fiút. Hát, mit mondjak? Nehéz a mostani iskolatáska, valamit tenni kellene a könnyítéséért...

Meg kell vallanom, a feleségem teszi a legtöbbet a család jóllétéért: süt-főz, befőz, mindenkinek kötött már zoknit, kesztyűt, sálát, sapkát, pulóvert. Jelenleg éppen állatfigurákat, másképpen amigurumiket horgol az unokáknak. Most, hogy nyugdíjas lettem, rájöttem, hogy bőven lenne dolgom a saját mikrokozmoszomban, a saját családomban. Úgy látom, a ház körüli, a kerti és családi teendők még hosszú ideig adnak értelmes feladatokat.

– *Köszönöm az interjút, jó egészséget kívánok további munkádhoz!*

Székely András Bertalan

Az unokákkal 2019 karácsonyán